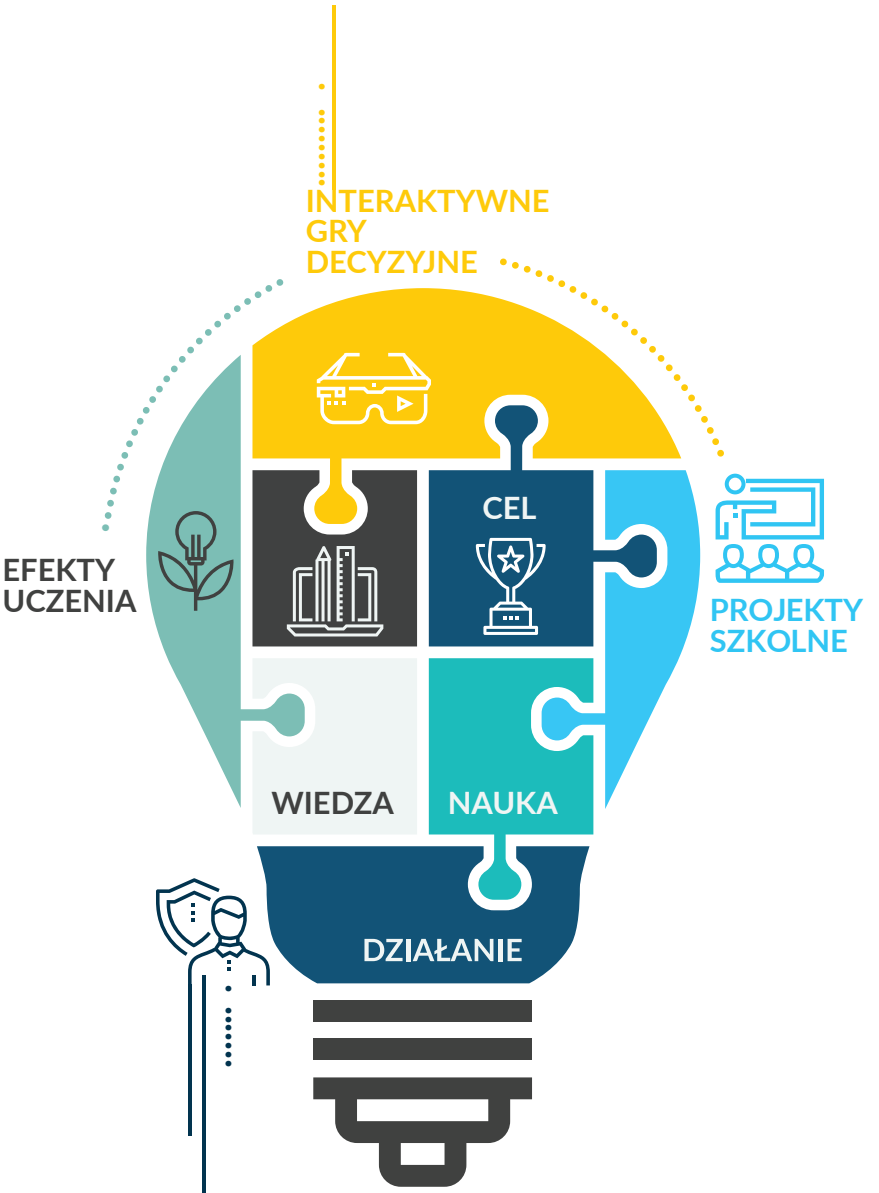

PRZEDSIĘBIORCZY W SZKOLE I W ŻYCIU

Przewodnik po najlepszych praktykach dla dyrektorów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Instytut Wolności
Bezpieczna Przyszłość dla Polski

Partner: getBACK

PRZEDSIĘBIORCZY W SZKOLE I W ŻYCIU

Przewodnik po najlepszych praktykach dla dyrektorów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

WARSZAWA 2016

SPIS TREŚCI

	WPROWADZENIE	4-5
	LIST DO DYREKTORÓW SZKÓŁ	6-9
	PODSUMOWANIE PROJEKTU	10-11
	LISTA SZKÓŁ PARTNERSKICH	12-13
01	„WITEK”	14-15
02	MAPY MYŚLI	16-17
03	BURZA MÓZGÓW	18-19
04	GWIAZDA POMYSŁÓW	20-21
05	STUDIA PRZYPADKÓW	22-23
06	DRAGON’S DEN	24-25
07	INTERAKTYWNE GRY DECYZYJNE	26-27
08	PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	28-29
09	ZOSTAĆ PRZEDSIĘBIORCZYM	30-31
10	MŁODZIEŻOWE MINIPRZEDSIĘBIORSTWO	32-33
11	PROJEKTY SZKOLNE	34-35
12	KLIENT NASZ PAN – OBSŁUGA KLIENTA W BIBLIOTECE	36-37
13	SPÓŁKA „SKLEPIK SZKOLNY”	38-39
14	POGADANKI ZAWODOWE	40-41
15	IPRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	42-43
16	MŁODZI PRZEDSIĘBIORCZY	44-45
17	BEZPIECZNE WĘDRÓWKI OD GROSIKA DO ZŁOTÓWKI	46-47
18	EKONOMIA NA CO DZIEŃ	48-49
19	MOJE FINANSE	50-51
20	KLASOWE TARGI PRACY	52-53
21	WIZUALIZACJA WŁASNEJ PRZYSZŁOŚCI	54-55
22	GAZETA Z PRZYSZŁOŚCI	56-57
23	ANALIZA UKRYTYCH ZAŁOŻEŃ	58-59
24	CZY TYLKO WRÓŻKI ZNAJĄ PRZYSZŁOŚĆ?	60-61
25	PODZIEL SIĘ WIEDZĄ!	62-63
26	POZNAJEMY LOKALNĄ FLORĘ	64-65
27	BAJECZKA Z KUBECZKA	66-67
28	KULA ŚNIEGOWA	68-69

Szanowni Państwo!

Młodzi ludzie kończący szkoły i uczelnie mają dziś dużo większe możliwości, niż mieli ich rodzice czy dziadkowie. Mogą zarabiać dużo większe pieniądze na starcie czy rozpocząć pracę w dowolnym miejscu na świecie. Jednak ich rodzice i dziadkowie mieli znacznie bardziej przewidywalną przyszłość. Mogli liczyć na to, iż prędzej czy później dostaną przydział na mieszkanie, a kiedy się zestarzeją – na ich konto regularnie będzie wpływać emerytura. Absolwenci wchodzący dziś na rynek pracy nie mają żadnej pewności. Własne mieszkanie zwykle wiązać się będzie z wieloletnim kredytem (którego warunki mogą się w międzyczasie zmienić), wyuczony zawód może stracić na atrakcyjności, branża gospodarki, w której rozpoczną pracę, może przestać istnieć, emerytury – jeśli sami nie zaczną odkładać pieniędzy – mogą nigdy nie zobaczyć. Również odłożone oszczędności mogą stracić na wartości w wyniku nieprzewidzianych zawirowań gospodarczych. Młodzi ludzie mają dziś więc przed sobą z jednej strony ogromne możliwości, lecz z drugiej – olbrzymią niepewność. Aby przetrwać i dać sobie radę w życiu, muszą nauczyć się radzić sobie w bardzo szybko zmieniającej się rzeczywistości. Wymyśliliśmy ten program, by im w tym pomóc.

Publikacja, którą trzymają Państwo w ręku, jest owocem projektu Instytutu Wolności, w który na przestrzeni dwóch ostatnich lat zaangażowało się już kilkadziesiąt szkół z całej Polski i który ma służyć rozwojowi postaw przedsiębiorczych polskich dzieci i młodzieży przez upowszechnienie sprawdzonych, dobrych praktyk. Celem projektu nie jest tylko wykształcenie menadżerów i właścicieli małych i wielkich firm – choć jeśli taki będzie jego „efekt uboczny", bardzo będziemy się z tego cieszyć. Głównym celem jest przygotowanie wszystkich młodych ludzi do tego, by poradzili sobie w życiu; by rozumieli, z czym wiąże się wzięcie kredytu hipotecznego, a z czym – wynajęcie mieszkania; by wiedzieli, że praca, którą zdobyli, nie jest im dana na zawsze; by zdawali sobie sprawę, że od ich decyzji i planowania zależy to, czy na starość nie skończą jako biedacy.

Igor Janke
Prezes Instytutu Wolności

Szanowni Państwo!

Postawa przedsiębiorcza jest dziś równie ważnym efektem nauki i socjalizacji w szkole, jak nabyta przez młodych ludzi wiedza w dziedzinie historii literatury, historii własnego państwa, filozofii czy geografii. Ponieważ dorośli ludzie podejmują dziś wiele błędnych decyzji finansowych, które mają potem ogromny wpływ na ich życie, pożądane dla naszego społeczeństwa byłoby, gdyby kolejne pokolenie patrzyło na finansowy wymiar swoich życiowych decyzji w sposób bardziej świadomy. Skoro dorośli nie umieją zaplanować swoich dochodów i wydatków i nie chcą przewidywać, co może się zdarzyć za rok, dwa czy dziesięć lat, tym większym wyzwaniem jest wpojenie tego rodzaju krytycznej refleksji ich dzieciom.

Doświadczenie działalności w branży windykacyjnej daje nam codziennie wgląd w to, jak dorośli przez nieracjonalne podejście do przyszłości i brak przedsiębiorczej postawy w codziennym życiu tracą szansę na realizację marzeń i wpadają w depresję z powodów finansowych. Na końcu muszą sięgać po pomoc takich firm jak nasza. Zadłużenie konsumentów i firm staje się blokadą rozwoju gospodarki. Dlatego tak ważne jest, by uczyć młodych ludzi odpowiedzialności i podejmowania rozsądnych decyzji finansowych.

Cieszę się, że GetBack może już kolejny rok być partnerem tego projektu, realizowanego przez Instytut Wolności, który na coraz szerszą skalę zmienia sposób, w jaki szkoły kształtują postawy przedsiębiorcze. Mam nadzieję, że przyczyni się on w przyszłości do tego, że dorośli Polacy będą podejmowali racjonalne decyzje finansowe, co wpłynie na ich osobiste życie i na rozwój naszej gospodarki.

Konrad Kąkolewski
Prezes zarządu GetBack S.A., partner projektu

LIST DO DYREKTORA SZKOŁY

Szanowni Państwo!
Publikacja, którą trzymają Państwo w ręku, jest owocem trwającego od ponad roku i zaplanowanego na kolejny rok projektu Instytutu Wolności, który ma służyć rozwojowi przedsiębiorczości uczennic i uczniów polskich szkół poprzez upowszechnienie sprawdzonych, dobrych praktyk w zakresie jej kształtowania. Poradnik ten oddajemy w ręce dyrektorów polskich szkół, aby umożliwić im wdrożenie w swoich szkołach najlepszych z dostępnych na rynku edukacyjnym metod kształtowania kompetencji przedsiębiorczych.

Czego nie ma w podręczniku, ale jest w szkole

Analiza podręczników do nauczania przedmiotu „przedsiębiorczość" przekonała nas o tym, jak wybiórcze i ubogie przygotowanie do życia gospodarczego zyskaliby uczniowie, gdyby uczyli się o nim tylko z książek. Na szczęście kompetencje przedsiębiorcze przekazywane są również innymi drogami. Na podstawie prowadzonych w Polsce i na świecie badań na temat osobowości przedsiębiorczej zidentyfikowaliśmy pełen wachlarz umiejętności i cech osobowości, które przekładają się na przedsiębiorcze działanie i powodzenie w nim. Wiele z tych kompetencji kształtowanych jest w szkole, ale nie na lekcjach, tylko w czasie przerw, wycieczek, zawodów, konkursów oraz innych wydarzeń z życia szkoły. Niniejszy list podsumowuje roczne, uwieńczone powodzeniem starania Instytutu Wolności w identyfikacji i wsparciu dobrych praktyk w zakresie kształtowania w szkołach postaw przedsiębiorczych.

Co się zmienia, a co zostaje po staremu

Zmieniające się warunki otoczenia rodzą nowe oczekiwania względem kompetencji osób wchodzących na rynek pracy. Co konkretnie będzie wpływać na przyszłe realia ekonomiczne, w których usamodzielniać będą się dzisiejsi uczniowie szkół? Wymienić należy na pewno rosnącą niepewność technologiczną, ekonomiczną i polityczną, której medialnym obliczem są zarówno wielkie kryzysy, jak i przyprawiające o zawrót głowy fortuny magnatów globalnego biznesu. Rośnie również niestabilność zatrudnienia, zwłaszcza wśród młodych osób. Nawet ci, którzy wobec tej niepewności decydują się związać swoją przyszłość z ojczyzną, muszą być przygotowani na pracę w środowisku międzynarodowym. Równolegle w firmach i instytucjach zmienia się podejście do zarządzania personelem – już nie delegowanie zadań, lecz włączanie pracowników w zarządzanie organizacją jest silnym trendem. Wraz ze zwiększeniem swobody pracowników wzrasta ich zakres odpowiedzialności. Sprawia to, że od pracownika za 10 lat będzie wymagało się dużo większej autonomii i przedsiębiorczości niż dziś i 10 lat temu. W Polsce i wszędzie, gdzie znajdą się absolwenci naszych szkół, rosnąć będzie konkurencja ze strony przedsiębiorców i pracowników z krajów rozwijających się. Nowa fala imigracji może również odcisnąć piętno na gospodarczym krajobrazie naszej części Europy.

Co już jest, a czego chcielibyśmy widzieć więcej

Z pewnością za pozytywną zmianę na przestrzeni ostatnich dekad można uznać to, że edukacja ekonomiczna zawitała do szkolnych programów nauczania w postaci odrębnego przedmiotu. Dzięki temu nauka przedsiębiorczości obejmuje wszystkich uczniów, a nie tylko tych szczególnie zainteresowanych. Pozytywnie trzeba też ocenić wysiłki licznych środowisk na rzecz podniesienia kwalifikacji nauczycieli przedsiębiorczości i wyposażenia ich w odpowiednie narzędzia. Mam tu na myśli choćby projekty realizowane przez Narodowy Bank Polski, Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości oraz inne instytucje publiczne i pozarządowe. Nauczyciele odgrywają bowiem kluczową rolę w kształceniu przedsiębiorczości i powinni być lepiej do tej roli przygotowywani – ich doświadczenie życiowe nie zawsze wystarczy do wykonania podobnego zadania. Również korzystnie możemy ocenić mnogość dostępnych pomocy i podręczników – są wśród nich takie, które zasługują na polecenie, wymieniamy je w analizie załączonej do niniejszej publikacji. Są też jednak duże braki, w których uzupełnieniu chce pomóc Instytut Wolności, podejmując zadanie katalogowania i rekomendacji najlepiej sprawdzających się praktyk przekazywania przedsiębiorczych postaw i wiedzy.
Po pierwsze, w obecnym systemie umyka fakt, że efekty nauki przedsiębiorczości kumulują się w czasie i że z tego powodu powinno się ją uwzględniać na wszystkich poziomach nauczania. Po drugie, system nie programuje całościowego podejścia do nauczania przedsiębiorczości, które pomogłoby w motywowaniu i lepszym przygotowaniu nauczycieli. Mam tu na myśli włączenie w proces kształtowania postaw przedsiębiorczych jak najszerszego spektrum życia szkolnego. Czy chodzi o wprowadzenie bezwzględnej konkurencji w życie uczniów? Absolutnie nie. Czy chodzi zatem o promowanie efektywności oraz krytycznego myślenia w każdej szkolnej czynności i spędzania czasu w szkole? Właśnie tak. Po trzecie, jak wskazują międzynarodowe ośrodki analityczne, budowanie postaw przedsiębiorczych w szkole przebiega najsprawniej, jeśli znajduje wsparcie zarówno wśród jej dyrekcji, jak i nauczycieli.

Kompetencje Przedsiębiorcze: POSTAWY

- Umiejętność krytycznej oceny własnych kompetencji.
- Samoświadomość i pewność siebie.
- Umiejętność radzenia sobie z niepowodzeniami i wyciągania z nich wniosków.
- Inicjatywa, postawa twórcza.
- Umiejętność podejmowania ryzyka.
- Zdolność krytycznego myślenia,identyfikacji i rozwiązywania problemów.
- Elastyczność.
- Potrzeba doskonalenia i samokształcenia.
- Docenianie ludzkiej różnorodności i szans, które daje.
- Świadomość sprawczości, możliwości wpływania na przyszłość swoją i rynku.

Dlatego nasza publikacja, którą trzymacie Państwo w rękach, nie jest poradnikiem nauczyciela, lecz propozycją dla każdego dyrektora szkoły, który chce pobudzić przedsiębiorczość swoich uczniów i dzięki temu uczynić szkołę atrakcyjniejszą, ciekawszą i bardziej przydatną dla uczniów i rodziców. Aby to się udało, postępy uczniów na polu przedsiębiorczości powinny być monitorowane nie tylko przez pryzmat szkolnej skali ocen, lecz także z perspektywy wyników osiąganych przez klasy i zespoły uczniowskie. Ze względu na menedżerski charakter

pracy, najbardziej kompetentna w ocenie wydaje się właśnie dyrekcja szkoły. Zwiększy to motywację nauczycieli do zakorzenienia przedsiębiorczości w praktyce nauczania. Na koniec wymieniam nieuwzględnianie w naszej oświacie dowiedzionego faktu, że programy nauki przedsiębiorczości są wrażliwe na płeć. Uczniowie wyciągają więcej korzyści z tradycyjnych metod nauczania przedsiębiorczości niż uczennice, stąd różnice płci powinny być uwzględniane przy planowaniu nauczania. Pełnia przedsiębiorczości oznacza także uniezależnienie własnego potencjału ekonomicznego od płci, niezależnie od tego, jakie życiowe role wybiera dorastająca osoba.

Cztery priorytety

Jeślibym miał w czterech punktach podać składniki zmiany, o której powinienem marzyć w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych przez polskie szkoły, wymieniłbym:

- Uczenie przez doświadczenie i praktykę rozwiązywania problemów.
- Wykorzystanie nowych, kreatywnych metod nauczania – również we współpracy z biznesem.
- Stymulacja uczenia poza formalnym systemem edukacji (wolontariat, praktyki).
- Sformułowanie adekwatnych celów nauczania i pomiar efektów.

Kompetencje Przedsiębiorcze: UMIEJĘTNOŚCI

- Komunikacja, umiejętność dzielenia się wiedzą i pozyskiwania wiedzy od innych osób.
- Organizacja, umiejętność planowania zadań i zarządzania własnym czasem.
- Praca zespołowa - w tym umiejętność rezygnacji z forsowania własnych interesów, gdy jest to niekorzystne dla celów grupy roboczej.
- umiejętność rozdziału zadań w zespole według specyficznych kompetencji personalnych, asertywność względem indywidualistycznych postaw innych członków zespołu.
- Umiejętność rozpoznania i wykorzystania nadarzających się szans i zagrożeń.
- Umiejętność zdobywania i weryfikacji informacji w warunkach nadmiaru danych.
- Umiejętność pozyskiwania kapitału.
- Umiejętność zarządzania finansami osobistymi.
- Rozumienie czynników kulturowych i umiejętność poruszania się w środowisku wielokulturowym.
- Umiejętność planowania.

Tak sformułowane ambicje przyświecały pracy naszego zespołu, którego nieodłączną częścią byli dyrektorzy kilku współpracujących z nami szkół. Są one w naszej ocenie środkiem do podniesienia poziomu kompetencji przedsiębiorczych uczniów. Polska szkoła, chcąc wychować obywateli, którzy radzić sobie będą w życiu i sprostają zmieniającym się warunkom otoczenia, powinna kształtować kompetencje przedsiębiorcze. Musi przy tym przyjąć podejście holistyczne, traktując proces nauczania przedsiębiorczości jako proces ciągły, trwający przez cały okres edukacji szkolnej, z wykorzystaniem dostosowanych do każdego poziomu narzędzi i podejść. Uznajmy, że przedsiębiorczość nie jest jednym z przedmiotów, a jej nauczanie nie ogranicza się do przekazywania wiedzy. Dopiero łącząc tradycyjne podejście tematyczne z podejściem zintegrowanym, szkoła pozwoli uczniom na rozwijanie wszystkich obszarów kompetencji, które składają się na przedsiębiorczość. Doceńmy w kształtowaniu tych cech znaczenie doświadczenia. A wreszcie – wykażmy swoje przywiązanie do procesu nauczania przedsiębiorczości poprzez wyraźne sprecyzowanie jego celów oraz monitorowanie osiągnięć.

Przedsiębiorczość oznacza gotowość do podejmowania wyzwań

Nieodłącznym elementem postawy przedsiębiorczej jest racjonalne planowanie. Dlatego w nowym wydaniu przewodnika, które oddajemy w Państwa ręce, dodaliśmy kilka nowych z polskiego punktu widzenia metod, które wpływają na wzrost kompetencji w dziedzinie przyszłości. To nowe pojęcie, wprowadzane od kilku lat do świata edukacji i kultury przez UNESCO, obejmuje umiejętności planowania, myślenia strategicznego i kwestionowania założeń, które przydają się nie tylko w życiu zawodowym lub społecznym, lecz także w kształtowaniu indywidualnego losu. Aktywizm, myślenie krytyczne i umiejętność wspólnego generowania odpowiedzi na pytania o przyszłość przydadzą się uczennicom i uczniom szkół w coraz szybciej zmieniającej się rzeczywistości. Metody te służą aktywizacji. Polecane przez nas metody wywodzą się z doświadczeń międzynarodowych ekspertów, uznawanych przez kuratoria i instytuty edukacyjne w Stanach Zjednoczonych i krajach azjatyckich. Cieszy nas, że mogą mieć one swoją polską premierę na łamach naszego przewodnika.

Kompetencje Przedsiębiorcze: WIEDZA

- Znajomość realiów rynkowych, mechanizmów rynkowych i warunków gospodarczych, świadomość ew. zmian zachodzących w tych obszarach.
- Wiedza nt. rynku pracy oraz możliwości zawodowych.
- Podstawowa wiedza ekonomiczna odnosząca się do zagadnień przedsiębiorczości.
- Znajomość ram prawnych i wyczulenie na ich zmienność.
- Wiedza nt. zasad działania organizacji biznesowych oraz procesów organizacyjnych.

Uczenie wolności

Powyższy wstęp do naszej publikacji byłby jednak niepełny, gdybym nie podkreślił, że przedsiębiorczość ma dla mnie wymiar etyczny. Mówiąc nieco górnolotnie: postawa przedsiębiorcza pomoże młodym uczennicom i uczniom, którzy opuszczą szkołę, realizować swoją wolność w sferze ekonomicznej. Wykorzystają wtedy w pełni wiedzę – również ekonomiczną – którą wynieśli ze szkoły, aby zbudować materialne podstawy szczęścia osobistego i dobrobytu swoich rodzin oraz społeczeństwa, w którym przyjdzie im żyć. W ręku osoby przedsiębiorczej wiedza ekonomiczna będzie narzędziem do radzenia sobie w życiu, niezależnie od tego, jaką rolę zawodową zechce ona wykonywać. „Ale jeśli przy jednej tylko masz zostać, raczej przy cnocie niż przy nauce zostań, bo nauka bez cnoty, jako miecz u szalonego, i sobie, i ludziom szkodzi" – idąc za radą Jana Kochanowskiego, stawiamy w toku edukacji ucznia najpierw na wychowanie ekonomiczne, a potem na takież wykształcenie. Zbiór dobrych praktyk, który oddajemy w Państwa ręce, temu właśnie służy.

Kacper Nosarzewski
Dyrektor projektu
Polskie Towarzystwo Studiów nad Przyszłością

PODSUMOWANIE PROJEKTU

Instytut Wolności zaczął prace nad zagadnieniem nauczania przedsiębiorczości i kształtowania postaw przedsiębiorczych w szkole w drugiej połowie 2013 r., organizując spotkanie ekspertów i ludzi biznesu pod hasłem: „Edukacja dla rozwoju – co można dziś zrobić?". Owocem tamtej sesji, która odbyła się w 18 listopada 2013 r. w Bibliotece Muzeum Powstania Warszawskiego, były zebrane wnioski co do krytycznej oceny obecnego stanu edukacji ekonomicznej w polskich szkołach, refleksje na temat właściwej proporcji między przekazywaniem wiedzy ekonomicznej a kształtowaniem postaw przedsiębiorczych, definicja wyzwań gospodarczych i społecznych, przed którymi dzisiejsi uczniowie staną jako dorośli obywatele, a także pomysł opracowania raportu, który na podstawie rzetelnej analizy, sformułowałby ocenę aktualnych programów nauczania przedsiębiorczości i praktyki w tym zakresie.

W toku 2014 r. Instytut Wolności opracował we współpracy z niezależnymi ekspertami analizę podstawy programowej i podręczników szkolnych z przedmiotu podstawy przedsiębiorczości z punktu widzenia zawartości merytorycznej i praktyki dydaktycznej, a także zlecił przeprowadzenie socjologicznego badania stanu wiedzy ekonomicznej Polaków, którego podsumowaniem był raport wydany wspólnie z Raiffeisen Bank.

Recenzje programów i podręczników wykazały mocne i słabe strony dostępnych na rynku materiałów do nauczania przedsiębiorczości, a ponadto przedstawiły rekomendacje co do zawartości przyszłych podręczników szkolnych. Autorzy recenzji, w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie: „Jak dziś uczymy przedsiębiorczości i rozumienia zasad gospodarki rynkowej?", wskazali między innymi na niewystraczająco praktyczną orientację dostępnych publikacji oraz nasycenie wiedzą na temat spraw odległych od codziennego doświadczenia, jak np. konsekwencji wyboru określonej formy opodatkowania działalności gospodarczej. W ogólnej ocenie tylko niektóre z podręczników do nauczania przedsiębiorczości spośród dostępnych na rynku realizowały wymagania podstawy programowej, ale nawet ograniczając się do nich, trudno było wskazać książkę, która byłaby idealnym kompanem nauczyciela przedsiębiorczości.

Raport z badania natomiast wszechstronnie przeanalizował kompetencje ekonomiczne, matematyczne i instytucjonalne dorosłych Polaków, przesądzające o ich zdolności do funkcjonowania jako uczestnicy obrotu gospodarczego, klienci banków czy przedsiębiorcy. Wnioski z raportu nie pozostawiają złudzeń: Polakom brakuje wiedzy z zakresu podstaw ekonomii, nie najlepiej znają zasady funkcjonowania systemu podatkowego i bankowego, nie orientują się w możliwościach oszczędzania i pomnażania swojego kapitału. Analizując wyniki badania, można dojść do wniosku, że Polakom brakuje wiedzy zarówno w zakresie podstawowych pojęć ekonomicznych (np. progów podatkowych), jak i tych bardziej zaawansowanych (np. różnych sposobów oszczędzania). Zaniedbania w edukacji ekonomicznej odbijają się na nas samych – większość Polaków nie zna aktualnej wartości rocznej inflacji i w związku z tym nie wie, czy oferowane przez bank oprocentowanie lokaty jest dla nich korzystne, czy nie. Badanie wiedzy ekonomicznej Polaków wykazało, że nie przywiązujemy dużej wagi do spraw finansowych, niechętnie dokonujemy kalkulacji i nie dążymy do maksymalizacji indywidualnych zysków.

Kolejnym etapem starań Instytutu Wolności na rzecz poprawy zastanej sytuacji było rozwinięcie współpracy z wiodącymi, znanymi w środowisku oświaty szkołami, które skutecznie wdrażają dobre metody przekazywania wiedzy ekonomicznej i kształtowania postaw przedsiębiorczych.

Szkoły partnerskie pomogły nam zidentyfikować te działania, które są skuteczne, mogą być wdrażane w szkołach bez wielkich nakładów i spodobają się dyrektorom szkół.

4 stycznia 2015 r. na spotkaniu inicjującym udało nam się zebrać dyrektorów szkół, które uznajemy za wzór w zakresie kształtowania postaw przedsiębiorczych i tego dnia rozpoczęliśmy realizację nowego etapu naszego przedsięwzięcia, którego owocem jest niniejsza publikacja. Szkoły, które zgodziły się podzielić z nami swoimi doświadczeniami, to: Szkoła Podstawowa nr 24 Społecznego Towarzystwa Oświatowego, Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Samuela Bogumiła Lindego, 2. Społeczne Liceum Ogólnokształcące STO im. Pawła Jasienicy oraz „Żagle" Szkoła Podstawowa, Gimnazjum i Liceum Stowarzyszenia „Sternik". Wszystkie z Warszawy. Ich dyrektorzy w toku wizyt studyjnych i spotkań dali nam szansę poznania nie tylko najlepszych praktyk w zakresie przekazywania wiedzy ekonomicznej i kształtowania pozytywnych postaw przedsiębiorczych, lecz także swoich nowych, testowanych, nierzadko pionierskich w skali kraju pomysłów na to, jak przygotować dzieci i młodzież do funkcjonowania jako „homini oeconomici". Im zawdzięczamy nie tylko istotną część wiedzy prezentowanej w tej publikacji, lecz także wgląd w praktyczną stronę działania oświaty z punktu widzenia jej liderów.

Dzięki współpracy z zespołem badaczy z Polskiego Towarzystwa Studiów nad Przyszłością, kierowanym przez Kacpra Nosarzewskiego z udziałem Zofii Bednarczyk i Norberta Kołosa, zarzuciliśmy też szeroko sieci w poszukiwaniu najlepszych praktyk kształtowania postaw przedsiębiorczych nie tylko w Polsce, lecz także na świecie. Po przeanalizowaniu setek różnych mniejszych i większych programów edukacyjnych, mogliśmy dokonać wyboru tych, które polecamy na równi z doświadczeniami naszych szkół-partnerów i których wdrażanie gorąco rekomendujemy. Na tym etapie bardzo cenne okazały się doświadczenia Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości, która to organizacja pozarządowa legitymuje się unikalnym w kraju doświadczeniem w przygotowaniu dzieci i młodzieży do życia w warunkach gospodarki rynkowej oraz umożliwieniu młodym ludziom zdobycia wiedzy i praktycznych umiejętności ułatwiających realizację planów zawodowych. Słowa podziękowania kierujemy w szczególności do pani Marietty Sińczuk, która koordynowała współpracę zespołu Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości z naszymi ekspertami. Trudno też pominąć wkład pana Radosława Pardy z Instytutu Przywództwa, którego konsultacja pomogła w uporządkowaniu istotnych kwestii dotyczących przedsiębiorczości z perspektywy wartości i rozwoju osobistego.

W roku szkolnym 2015/2016 na nasz apel o współpracę w rozwijaniu i doskonaleniu tego poradnika odpowiedzieli nauczyciele reprezentujący szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne z całej Polski. Hojne dzielenie się wiedzą tych sympatyków naszego projektu łączyło się również z otrzymaniem przez nas dodatkowych opinii merytorycznych. Dzięki ich uwagom, opiniom i radom możemy dziś oddać w Państwa ręce nowe, poszerzone i rozwinięte wydanie publikacji „Przedsiębiorczy w szkole i w życiu".

Każda szkoła w Polsce może wdrażać działania zebrane przez nas w tej książeczce, a wszelkie uwagi i komentarze są mile widziane. W nowym roku szkolnym 2016/2017 wspólnie z nowymi partnerami naszego przedsięwzięcia zaprosimy Państwa do współpracy w nowych formach – zachęcamy do śledzenia strony internetowej naszej Fundacji, gdzie będziemy zamieszczać informacje i zaproszenia.

Zapraszamy!

Igor Janke
Instytut Wolności

SZKOŁY, UCZESTNICZĄCE W PROJEKCIE W ROKU SZKOLNYM 2014/2015

Niepubliczna Szkoła Podstawowa im. Samuela Bogumiła Lindego w Warszawie

Szkoła Podstawowa nr 24 Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Warszawie

2. Społeczne Liceum Ogólnokształcące STO im. Pawła Jasienicy w Warszawie

„Żagle" Szkoła Podstawowa, Gimnazjum i Liceum Stowarzyszenia „Sternik" w Warszawie

SZKOŁY, KTÓRE DOŁĄCZYŁY DO PROJEKTU W ROKU SZKOLNYM 2015/2016

I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza w Węgrowie

Gimnazjum im. Polskich Olimpijczyków w Kraszewicach

Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Sochaczewie

Szkoła Podstawowa nr 316 im. Astrid Lindgren w Warszawie

Szkoła Podstawowa im. Arkadego Fiedlera w Gnieźnie

Gimnazjum im. Obrońców Ziemi Radzanowskiej w Rogolinie

L Liceum Ogólnokształcące im. Ruy Barbosy w Warszawie

Gimnazjum nr 2 w Tomaszowie Lubelskim

Szkoła Podstawowa im. św. Faustyny Kowalskiej w Wojciechowie

Szkoła Podstawowa im. Legionów Polskich w Okole

Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 7 im. Włodzimierza Puchalskiego w Łodzi

Gimnazjum im. Edwarda hr. Krasińskiego w Radziejowicach

Szkoła Podstawowa im. Stanisława Milewskiego w Gąsocinie

Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Szóstej Pomorskiej Piechoty w Karlinie

Szkoła Podstawowa im. Andrzeja Struga w Krakowie

Szkoła Podstawowa nr 37 im. Janusza Kusocińskiego w Łodzi

Zespół Szkół Integracyjnych nr 1 w Łodzi

01 „WITEK”

DLA KOGO?

KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Model uczenia nowych zagadnień koncepcyjnych kształtujący cechy przedsiębiorczości. Określa przebieg procesu uczenia wg pięciu faz:

Wiedza – prezentacja istniejącej wiedzy oraz obserwacji własnych uczniów.
Idee – grupowe generowanie idei dot. dyskutowanych zagadnień, wybór najlepszych pomysłów.
Testowanie – praktyczne zastosowanie zdobytej wiedzy i przyjętego rozumienia: warsztaty, budowa i testowanie prototypów, wycieczki etc.
Ewaluacja – pogłębiona indywidualna refleksja (czego się nauczyłem? do czego mi się to przyda? czego jeszcze nie wiem?).
Komunikacja – dyskusja grupowa i wymiana doświadczeń.

Autor: UCC Professions Hojskolen (Dania) via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/fire-design.htm

Moduł: Eksploracja i planowanie

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela.
Opcjonalne: Podmioty zewnętrzne i dodatkowe zasoby do przeprowadzenia fazy testowania, np. materiały naukowe, dostęp do laboratoriów, bilety wstępu.

Efekty uczenia

- Nauka kreatywnego myślenia.
- Rozwój umiejętności obserwacji.
- Rozwój umiejętności podejmowania decyzji.
- Nauka krytycznego myślenia.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja uczniów. Przeprowadzana w szczególności w jego trzech ostatnich fazach.

02 MAPY MYŚLI

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Wykorzystanie technik mapowania myśli w toku zajęć lekcyjnych.

Autor: Wojewódzki Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Łodzi via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/mental-map.htm

Moduł: Eksploracja i planowanie

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Nauczyciel, tablica szkolna lub flipchart.
W młodszych kategoriach wiekowych: Pomoce plastyczne zwiększające atrakcyjność procesu tworzenia mapy myśli.

Efekty uczenia

- Rozwój zdolności organizacyjnych.
- Zrozumienie współzależności pomiędzy elementami przyswajanej wiedzy.
- Poprawa technik zapamiętywania informacji.
- Rozwój umiejętności uczenia się.
- Rozwój umiejętności prezentacji i wystąpień publicznych.
- Nauka kreatywnego myślenia.
- Nauka techniki rozwiązywania problemów.

Ocena efektów

Wspólna ocena efektów ćwiczenia dokonywana przez uczniów i nauczyciela w fazie dyskutowania opracowanej mapy myśli.

03 BURZA MÓZGÓW

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Metoda wykorzystania techniki burzy mózgów w procesie generowania pomysłów oraz rozwiązywania problemów.

Autor: Szkoła podstawowa nr 37 w Łodzi im. Janusza Kusocińskiego via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/stimulation-method--brainstorming-a--fable-from-a-mug-question-star-snowball.htm

Moduł: Eksploracja i planowanie

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela lub opiekuna.

Efekty uczenia

- Nauka metody stymulacji kreatywnego myślenia.
- Nauka generowania pomysłów.
- Rozwój zdolności rozwiązywania problemów.
- Rozwój zdolności komunikacyjnych.
- Rozwój umiejętności formułowania wniosków.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Obserwacja i ocena w toku ćwiczenia.

04 GWIAZDA POMYSŁÓW

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Prosta metoda planowania poprzez zadawanie pytań. Polega na zaplanowaniu wydarzenia dzięki udzieleniu odpowiedzi na sześć pytań znajdujących się przy ramionach gwiazdy, symbolizujących odpowiedzi na pytania:

Kto?
Co?
Jak?
Kiedy?
Gdzie? / Dokąd?
Po co? / Dlaczego?

Autor: Szkoła podstawowa nr 37 w Łodzi im. Janusza Kusocińskiego via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/stimulation-method--brainstorming-a--fable-from-a-mug-question-star-snowball.htm

Moduł: Eksploracja i planowanie

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela, opiekuna lub wychowawcy.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności planowania.
- Nauka samodzielnego rozwiązywania problemów.
- Nauka metody planowania i generowania pomysłów.
- Rozwój umiejętności formułowania wniosków.

Ocena efektów

Obserwacja przebiegu procesu oraz ocena efektów ćwiczenia (powstałego planu działania).

05 STUDIA PRZYPADKÓW

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda opisu i prezentacji na forum studiów przypadków opracowanych na podstawie rzeczywistych doświadczeń lokalnych przedsiębiorców (case studies w stylu harvardzkim). Koncentracja na zarządzaniu zmianą. Uczniowie samodzielnie lub w grupach przeprowadzają wywiady i opisują wyzwanie, przed jakim stanął wybrany przedsiębiorca, oraz wprowadzone przez niego zmiany, które doprowadziły do pomyślnego rozwiązania problemu. Jako element motywacyjny: możliwość publikacji wybranych studiów przypadku za zgodą opisywanych przedsiębiorców.

Autor: Szkoła „Żagle"
Link: Informacje na stronie projektu

Moduł: Eksploracja i planowanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach przedmiotu podstawy przedsiębiorczości lub przedmiotu uzupełniającego ekonomia w praktyce, w czasie godzin wychowawczych bądź zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela przedmiotu podstawy przedsiębiorczości, ekonomia w praktyce, wychowawcy lub opiekuna. Dostępność przedsiębiorców chętnych podzielić się z uczniami swoim doświadczeniem.

Efekty uczenia

- Poszerzenie wiedzy nt. mikroekonomii.
- Zrozumienie zasad zarządzania zmianą.
- Zrozumienie wpływu mechanizmów rynkowych na efekty działania firmy.
- Zrozumienie problemów dot. zarządzania firmą.
- Rozwój umiejętności wyszukiwania i krytycznej oceny informacji.
- Rozwój umiejętności komunikacyjnych.
- Rozwój umiejętności prezentacji.

Ocena efektów

Ocena efektów pracy uczniów w postaci opracowanych raportów i prezentacji studiów przypadków.

06 DRAGON'S DEN

DLA KOGO?

KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda dorocznej organizacji międzyszkolnego konkursu przypominającego swoją formułą program telewizyjny „Dragon's Den".

W konkursie biorą udział zespoły reprezentujące różne szkoły. Nagrodą jest niewielka suma pieniężna, która zostaje przekazana szkole w celu wdrożenia zwycięskiego przedsięwzięcia.

W pierwszym etapie konkursu zespoły dostarczają pisemną informację nt. firmy, którą planują założyć (w postaci prostego biznesplanu). Najlepsze drużyny zapraszane są do finału, w którym przedstawiają swoje pomysły jury złożonemu z przedstawicieli biznesu.

Autor: The Thriftwood School (UK) via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/primary-sen-challenge.htm

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczycieli i opiekunów (nadzór i wsparcie merytoryczne). Wsparcie administracyjne. Środki finansowe na nagrody. Przedstawiciele biznesu (bezstronni jurorzy). Sieć współpracy szkół organizujących konkurs.
Opcjonalne: Patronat i wsparcie sponsorów.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności komunikacyjnych.
- Nauka pracy zespołowej.
- Nauka zarządzania czasem.
- Rozwój umiejętności prezentacji.
- Nauka rozwiązywania problemów.
- Nauka podejmowania decyzji.
- Doskonalenie umiejętności krytycznego myślenia.
- Rozwój umiejętności słuchania.
- Rozwój umiejętności biznesowych i finansowych w warunkach praktycznych doświadczeń (w tym w szczególności rozwój umiejętności radzenia sobie z ograniczonym budżetem).

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Ocena przez jurorów stanowi element mechanizmu konkursowego.

07 INTERAKTYWNE GRY DECYZYJNE

DLA KOGO?

KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda wykorzystująca zestaw ośmiu interaktywnych gier decyzyjnych udostępnionych przez NBPortal, wspomagających przekazywanie podstawowej wiedzy ekonomicznej i wiedzy nt. realiów rynkowych w modelu nauczania „nauka w działaniu".

Dostępne gry:
- Moja firma
- Wykrywacz kłamstw
- Sterowiec inflacyjny
- Od bułki do spółki
- Praktykant
- Bogaty emeryt
- Polityka pieniężna
- Marketing manager

Autor: Narodowy Bank Polski
Link: http://www.nbportal.pl/rozrywka/gry

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie lekcji podstaw przedsiębiorczości, ekonomii w praktyce lub w ramach samodzielnej pracy ucznia w domu.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Dostęp każdego ucznia do komputera podłączonego do internetu.
Opcjonalne: Udział nauczyciela.

Efekty uczenia

- Zrozumienie podstawowych zagadnień ekonomicznych i rynkowych, takich jak: inflacja, polityka pieniężna banku centralnego czy system emerytalny.

Ocena efektów

Ocena wyników osiąganych w grze. Ewentualnie testy wiedzy na temat zagadnień, których dotyczą gry.

08 PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA

Zestaw 16 elastycznych scenariuszy lekcji do wykorzystania przy realizacji projektów uczniowskich w ramach godzin wychowawczych. W tym również zadania edukacyjne, ćwiczenia interaktywne oraz pakiet multimedialny dotyczący zasad prezentowania. Program opiera się na nauce zasad pracy projektowej w praktycznych zastosowaniach. Łatwy w przystosowaniu do potrzeb i możliwości konkretnej klasy i szkoły.

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland)
Link: http://www.przedsiebiorczosc.junior.org.pl/pl

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w trakcie godzin wychowawczych. Poszczególne moduły mogą być także punktem wyjścia do wprowadzenia zintegrowanych metod nauczania przedsiębiorczości (przy wprowadzaniu treści przedmiotowych, w kołach zainteresowań, przez zmianę modelu nauczania).

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział wychowawcy.
Materiały edukacyjne: dostęp do materiałów uzupełniających, dostępnych na stronie Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.
Opcjonalne: Udział nauczycieli przedmiotów z kanonu i/lub opiekunów zajęć pozalekcyjnych.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności pracy projektowej.
- Rozwój umiejętności pracy zespołowej.
- Rozwój umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania konfliktów.
- Nauka praktycznego wykorzystania technologii informacyjno-komputerowych.
- Nauka gromadzenia i selekcji materiału.
- Rozwój umiejętności prezentacji.
- Rozwój umiejętności planowania i realizowania projektów uczniowskich.

Ocena efektów

Ocena ciągła efektów pracy oraz bieżąca ocena na podstawie obserwacji przebiegu realizacji projektów. Ważnym elementem procesu oceny ciągłej jest dostarczanie informacji zwrotnej uczniom.
Jednym z podstawowych kryteriów oceny w programie jest zaangażowanie ucznia w pracę zespołową.

09 ZOSTAĆ PRZEDSIĘBIORCZYM

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA

Program składa się z 30 jednostek tematycznych ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów postaw przedsiębiorczych, ćwiczenie umiejętności współpracy w grupie i przygotowujących uczniów do realizacji projektu edukacyjnego. Zawiera obszerną multimedialną oprawę dydaktyczną (m.in. 125 zadań edukacyjnych) przygotowującą uczniów do realizacji wymaganych w programie nauczania projektów edukacyjnych.

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland) wraz z Państwową Wyższą Szkołą w Skierniewicach oraz firmą Bull Design
Link: http://zostac-przedsiebiorczym.junior.org.pl/pl

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie godzin wychowawczych lub zajęć uzupełniających oraz przy realizacji różnych projektów edukacyjnych w toku innych zajęć dydaktycznych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział wychowawcy i nauczycieli przedmiotów, w ramach których realizowane są projekty edukacyjne.
Bogate materiały dydaktyczne, m.in.:

- Program nauczania
- Pakiet zadań edukacyjnych oraz pakiet zadań rozwijających umiejętności interpersonalne.
- Instrukcje korzystania ze wszystkich propozycji
- Warsztaty e-learningowe, wspierające nauczyciela w przygotowaniu uczniów do i w realizacji projektu uczniowskiego
- Interaktywne programy komputerowe dla uczniów do dokonywania samooceny oraz pomocy we wskazaniu kroków kształtujących rozwój umiejętności.
- Interaktywny program komputerowy dla uczniów umożliwiający monitorowanie i dokumentowanie realizacji projektów.
- E-notes wychowawcy.

i inne dostępne za pośrednictwem stron internetowych Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności współpracy.
- Rozwój umiejętności rozpoznawania i rozwiązywania problemów.
- Nauka praktycznego stosowania technologii informatycznych.
- Rozwój umiejętności planowania i realizacji projektów uczniowskich.
- Rozwój umiejętności krytycznego myślenia.
- Rozwój umiejętności wyszukiwania i krytycznej oceny informacji.
- Rozwój umiejętności prezentacji.
- Rozwój umiejętności samooceny.

Ocena efektów

Program zapewnia rozbudowany system oceny projektów. Ocena dokonywana jest przez nauczycieli i pozostałych członków zespołu (wzajemna ocena uczniów i samoocena).

10 MŁODZIEŻOWE MINIPRZEDSIĘBIORSTWO

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Program wykorzystujący metodę miniprzedsiębiorstw, czyli tworzenia realnie działających biznesów na terenie szkoły.

Miniprzedsiębiorstwo zorganizowane jest na wzór spółki jawnej. Program rozwija nie tylko umiejętności przedsiębiorcze i zarządcze, lecz także uczy prawnych realiów działania małej firmy (umowy, dokumentacja, rozliczenia podatkowe etc.).

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland)
Link: http://www.miniprzedsiebiorstwo.junior.org.pl/pl/Strona-glowna-programu

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach przedmiotu uzupełniającego ekonomia w praktyce, realizacja efektów w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej lub w toku zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela przedmiotu ekonomia w praktyce lub opiekuna zajęć pozalekcyjnych, w ramach których realizowany będzie program. Udział nauczyciela w 30-godzinnym warsztacie e-learningowym przygotowującym do prowadzenia miniprzedsiębiorstwa. Materiały dostępne za pośrednictwem Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Efekty uczenia

- Przygotowanie młodzieży do podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.
- Poznanie szans i zagrożeń związanych z samozatrudnieniem.
- Rozwój umiejętności niezbędnych do wejścia na rynek pracy.
- Możliwość weryfikacji własnych planów edukacyjnych i zawodowych.
- Rozwój cech i umiejętności niezbędnych do prowadzenia własnej firmy.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Obserwacja i ocena przebiegu programu i efektów przedsięwzięć przez nauczyciela oraz ocena wzajemna i samoocena uczestników. Ocena przez praktyków biznesu podczas Ogólnopolskiego Konkursu na Najlepsze Młodzieżowe Miniprzedsiębiorstwo PRODUKCIK.

11 PROJEKTY SZKOLNE

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Metoda nauczania w działaniu poprzez organizację projektu szkolnego.

Uczniowie organizują wydarzenia życia szkolnego: wycieczkę, kiermasz, imprezy okolicznościowe, wystawy, przejmując odpowiedzialność za wszystkie etapy przygotowań: od planowania, przez przygotowanie treści i oferowanych towarów/usług, ich marketing (w tym wycenę), przygotowanie oprawy plastycznej i promocję wydarzenia.

Projekt może obejmować więcej niż jedną klasę.

Autor: Szkoła Podstawowa im. Samuela Bogumiła Lindego
Link: Informacje na stronie projektu

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w toku godzin wychowawczych lub ogólnoszkolnych zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział wychowawcy, opiekuna lub nauczyciela.
Opcjonalne (w zależności od charakteru projektu):
Dostęp do materiałów i środków finansowych niezbędnych w organizacji określonego wydarzenia.

Efekty uczenia

- Nauka podstaw pracy projektowej.
- Rozwój umiejętności planowania i zarządzania czasem.
- Rozwój umiejętności prezentacji.
- Rozwój umiejętności komunikacji.
- Nauka pracy zespołowej.
- Rozwój umiejętności rozwiązywania problemów.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja działań uczniów.

12 KLIENT NASZ PAN – OBSŁUGA KLIENTA W BIBLIOTECE

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Metoda rozwoju umiejętności interpersonalnych i nauczania obsługi klienta poprzez odbycie „stażu" w bibliotece szkolnej lub innym punkcie usług na terenie szkoły (sklepik, stołówka, punkt ksero).

Autor: Szkoła Podstawowa im. Samuela Bogumiła Lindego
Link: Informacje na stronie projektu

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w toku zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe:
Udział wychowawcy, opiekuna lub nauczyciela. Biblioteka lub inny punkt usług szkolnych z chętną do współpracy osobą za niego odpowiedzialną.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności obsługi klienta.
- Rozwój umiejętności komunikacji.
- Rozwój umiejętności rozpoznania potrzeb klienta.
- Rozwój umiejętności pracy w grupie.
- Wzrost świadomości istnienia różnych ścieżek kariery i możliwości zawodowych.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja działań uczniów.

13 SPÓŁKA „SKLEPIK SZKOLNY”

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Metoda polegająca na prowadzeniu i obsłudze sklepiku szkolnego przez uczniów (pod opieką wychowawcy, nauczyciela lub opiekuna).

Autor: Szkoła Podstawowa nr 24 Społecznego Towarzystwa Oświatowego
Link: Informacje na stronie projektu

Moduł: Działanie

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe:
Udział wychowawcy, nauczyciela lub opiekuna. Zarejestrowana działalność gospodarcza lub spółka prawa handlowego, w ramach której prowadzony będzie sklepik. Miejsce na sklepik i wkłady finansowe pierwszych „udziałowców”. Obsługa prawno-księgowa.

Efekty uczenia

- Zrozumienie zasad funkcjonowania przedsiębiorstwa.
- Zrozumienie czynników wpływających na kształtowanie się cen produktów.
- Zrozumienie znaczenia kapitału i pracy.
- Zrozumienie zasad kształtowania wartości dodanej w gospodarce.
- Rozwój umiejętności obsługi klienta.
- Rozwój umiejętności komunikacji.
- Rozwój umiejętności rozpoznania potrzeb klienta.
- Rozwój umiejętności pracy w grupie.
- Wzrost świadomości istnienia różnych ścieżek kariery i możliwości zawodowych.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja działań uczniów.

14 POGADANKI ZAWODOWE

DLA KOGO?

WSZYSTKIE GRUPY WIEKOWE

Metoda bazująca na współpracy z pracodawcami: przedsiębiorstwami prywatnymi, podmiotami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i podmiotami ekonomii społecznej (mogą być to organizacje zatrudniające rodziców dzieci) w celu prezentacji charakterystyki określonych zawodów. Pracodawcy przysyłają do szkoły swoich pracowników, którzy opowiadają dzieciom o specyfice swojej pracy oraz odpowiadają na zadawane przez nie pytania.

Autor: Alakylan Koulu (Finlandia) via TES Guide.
Metoda nieoryginalna o dużej powszechności stosowania
Link: http://www.tesguide.eu/pl/tool-method/co-operation-between--school-and-the-nearest-companies.htm

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie godzin wychowawczych bądź w trakcie zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział wychowawcy, nauczyciela lub opiekuna.
Kontakty z pracodawcami.

Efekty uczenia

- Zrozumienie specyfiki różnych zawodów.
- Wzrost świadomości istnienia różnych ścieżek kariery i możliwości zawodowych.
- Rozwój pierwszych aspiracji zawodowych.

Ocena efektów

Obserwacja, zadawanie uczniom pytań bezpośrednio po wizycie gościa lub po upływie określonego czasu.

15 iPRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

DLA KOGO?

EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda organizacji lekcji wykorzystujących odwołania literackie w celu zobrazowania zagadnień z zakresu przedsiębiorczości. Lekcje udostępniane są przez NBPortal.

Obecnie dostępne są dwa cykle lekcji:
„Świat finansjery wg Terry'ego Pratchetta" oraz „Człowiek przedsiębiorczy". Lekcje wykorzystują zestaw metod partycypacyjnych oraz nauki w działaniu.

Poruszane są m.in. zagadnienia:
- Bankowości
- Pracy zespołowej
- Negocjacji
- Ról społecznych
- Zjawisk gospodarczych

Autor: Narodowy Bank Polski
Link: http://www.nbportal.pl/dydaktyka/iprzedsiebiorczosc

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie lekcji podstaw przedsiębiorczości oraz lekcji języka polskiego.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczycieli podstaw przedsiębiorczości oraz języka polskiego.

Efekty uczenia

- Poznanie cech postawy przedsiębiorczej.
- Zrozumienie podstawowych zagadnień ekonomicznych i finansowych.
- Rozwój umiejętności zadawania pytań i poszukiwania odpowiedzi.

Ocena efektów

Ocena na podstawie testów wiedzy dotyczących poruszanych zagadnień.

16 MŁODZI PRZEDSIĘBIORCZY

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Rozbudowany program nauczania przedsiębiorczości i podstaw ekonomii (plan 30 lekcji „ekonomii w praktyce") przy wykorzystaniu szeregu metod i narzędzi, m.in.: symulacji tworzenia przedsiębiorstw, organizacji pracy własnej (e-portfolio), metod partycypacyjnych i metod nauki na przykładach.

Program Młodzi Przedsiębiorczy został zrealizowany jako projekt współfinansowany ze środków unijnych przy wsparciu Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO) w roku szkolnym 2013/2014. Obecnie scenariusze lekcji i materiały potrzebne do realizacji programu znajdują się na ogólnodostępnej stronie CEO.

Autor: Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO)
Link: http://www.ceo.org.pl/pl/ekonomiawpraktyce/program

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie lekcji przedmiotu uzupełniającego ekonomia w praktyce lub zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela przedmiotu ekonomia w praktyce lub zajęć pozalekcyjnych z zakresu podstaw ekonomii.
Materiały dydaktyczne: komputery, projektor, tablica, flipchart, flamastry, karteczki.

Efekty uczenia

- Podstawowa wiedza ekonomiczna.
- Zrozumienie zasad funkcjonowania przedsiębiorstw i kreowania produktów.
- Zrozumienie charakteru wyzwań rynkowych.
- Rozwój umiejętności pracy w grupie.
- Rozwój zdolności poszukiwania rozwiązań napotkanych problemów.
- Rozwój umiejętności podejmowania decyzji.
- Rozwój umiejętności krytycznego myślenia.
- Zwiększenie umiejętności komunikacyjnych.
- Nauka prawidłowej oceny własnych dokonań.

Ocena efektów

Ocena projektów biznesowych (symulacyjnych) zrealizowanych przez uczniów. Ewentualnie poszerzona o standardowe testy wiedzy.

17 BEZPIECZNE WĘDRÓWKI OD GROSIKA DO ZŁOTÓWKI

DLA KOGO?

NAUCZANIE POCZĄTKOWE

Dziesięciomiesięczny program zajęć, którego treści są zgodne z wymaganiami podstawy programowej, obejmujący wszystkie rodzaje edukacji: polonistyczną, matematyczną, przyrodniczo-zdrowotną, społeczno-etyczną, muzyczno-ruchową, plastyczno-techniczną.

Program opiera się na przyjaznym przekazywaniu wiedzy (przez Pana Grosika), realizacji zadań oraz wspólnym opracowywaniu strategii działań wraz z nauczycielami.

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland)
Link: http://od-grosika-do-zlotowki.junior.org.pl/pl

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach kształcenia zintegrowanego oraz ćwiczenia do wykonywania w domu z rodzicami.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. Współpraca rodziców lub opiekunów prawnych dziecka.
Materiały edukacyjne dostępne za pośrednictwem Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności podejmowania decyzji w warunkach ryzyka.
- Rozwój umiejętności gospodarowania finansami osobistymi w obszarach: zarabiania, ustalania priorytetów przy wydawaniu lub oszczędzaniu.
- Nabycie wiedzy o finansowych aspektach niebezpiecznych zdarzeń z uwzględnieniem ryzyka i bezpiecznych zachowań.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania.
Obserwacja postępów dokonywana przez nauczycieli i rodziców. Uzupełniona o samoocenę uczniów.

18 EKONOMIA NA CO DZIEŃ

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
MOŻLIWOŚĆ DOSTOSOWANIA DO POZIOMU PONADGIMNAZJALNEGO

Kompletny program edukacyjny. Siedem modułów lekcji wraz z materiałami, scenariuszami symulacji oraz ćwiczeniami.

Obejmuje zagadnienia dotyczące podstawowej wiedzy ekonomicznej, poznania siebie, wyboru dalszej ścieżki edukacyjnej, przygotowanie do pracy zawodowej i umiejętności poruszania się po rynku pracy, planowania działań oraz gospodarowania zasobami.

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland) we współpracy z Narodowym Bankiem Polskim
Link: http://www.ekonomia-na-co-dzien.junior.org.pl/pl/strona-glowna-programu

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w trakcie przedmiotu wiedza o społeczeństwie, zajęć pozalekcyjnych i uzupełniających, godzin wychowawczych oraz zajęć dodatkowych związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczycieli i wychowawców.
Wymagany jest wcześniejszy udział w szkoleniu podnoszącym kompetencje nauczania przedsiębiorczości organizowanym przez Fundację Młodzieżowej Przedsiębiorczości. Współpraca z rodzicami lub opiekunami prawnymi dziecka.
Materiały dydaktyczne: ćwiczenia, filmy etc. dostępne za pośrednictwem Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Efekty uczenia

- Znajomość podstawowych zagadnień związanych z rynkiem pracy, przedsiębiorczością, rolą banków i pieniądza oraz gospodarką rynkową.
- Znajomość zagadnień związanych z etyką w życiu gospodarczym.
- Rozwój kompetencji potrzebnych przy wyborze szkoły i zawodu.
- Umiejętność ustalania kryteriów wyboru przy podejmowaniu decyzji (raty kredytu, PIT etc.).
- Rozwój umiejętności myślenia naukowego: wykorzystania wiedzy naukowej i obserwacji empirycznych.
- Rozwój zdolności poprawnego formułowania myśli (CV, listy motywacyjne, wyrażanie opinii).
- Rozwój umiejętności wyszukiwania i krytycznej oceny informacji.
- Rozwój umiejętności pracy w zespole.
- Rozwój umiejętności wyznaczania celów i planowania.

Ocena efektów

Ocena dokonywana w trakcie trwania programu na podstawie efektów wykonywanych ćwiczeń i obserwacji przebiegu realizowanych scenariuszy.

19 MOJE FINANSE

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Program nauczania zarządzania finansami osobistymi. Składa się z sześciu modułów zawierających scenariusze zajęć i zadań edukacyjnych oraz prezentacje, filmy i testy wiedzy.

Autor: Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości (Junior Achievement Foundation Poland)
Link: http://www.moje-finanse.junior.org.pl/pl

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach przedmiotu podstawy przedsiębiorczości, przedmiotów ekonomicznych i zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela podstaw przedsiębiorczości lub przedmiotów ekonomicznych.
Materiały dydaktyczne dostępne za pośrednictwem Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Efekty uczenia

- Znajomość podstaw funkcjonowania systemu bankowego.
- Znajomość zasad zarządzania budżetem.
- Znajomość zasad inwestowania w fundusze (w tym emerytalne).
- Znajomość zasad bezpieczeństwa związanych z zarządzaniem i inwestowaniem środków osobistych.

Ocena efektów

Ocena formalna. Testy wiedzy znajdują się w materiałach programu.

20 KLASOWE TARGI PRACY

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda opierająca się na przygotowaniu przez uczniów ogłoszeń o pracę skierowanych do innych uczniów oraz odpowiedzi na ogłoszenia kolegów.

Uczniowie w toku zajęć formułują ogłoszenia, w których zgłaszają zapotrzebowanie na określonych pracowników do realizacji wybranych zadań. Następnie przygotowują CV w odpowiedzi na wybrane ogłoszenia przygotowane przez swoich kolegów. Przedstawiają w nich swoje dotychczasowe osiągnięcia (szkolne i pozaszkolne) oraz te predyspozycje i umiejętności, które odpowiadają wymogom danego ogłoszenia.

Autor: Gimnazjum nr 1 im. Jana Pawła II w Sochaczewie (Małgorzata Adamczyk)
Link: Informacje na stronie projektu

Moduł: Wiedza

Warunki wykorzystania

Nauczanie w toku lekcji języka polskiego lub godziny wychowawczej.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela lub wychowawcy. Papier i materiały piśmiennicze.
Opcjonalne: Dostęp do komputerów wyposażonych w edytor tekstu i drukarkę.

Efekty uczenia

- Świadomość własnych predyspozycji.
- Umiejętność formułowania odpowiednich wymagań wobec innych osób.
- Umiejętność prezentacji własnych kompetencji.
- Znajomość zasad pisania ogłoszeń o pracę.
- Znajomość zasad tworzenia życiorysu zawodowego.

Ocena efektów

Obserwacja przebiegu zajęć oraz ocena ich efektów.

21 WIZUALIZACJA WŁASNEJ PRZYSZŁOŚCI

DLA KOGO?

KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda polegająca na wizualizacji i opisie własnej przyszłości w odpowiedzi na stymulujące pytania nauczyciela (szczegółowy opis metod dostępny na stronie projektu).

Metoda ma na celu skłonienie uczniów do wstępnego planowania własnej przyszłości i określenia kroków, które muszą podjąć w celu realizacji swoich oczekiwań.

Autor: The Consortium for Entrepreneurship Education (USA)
Link: Tłumaczenie na stronie projektu; wersja oryginalna: http://www.entre-ed.org/_teach/vis-act.htm

Moduł: Nauczanie o przyszłości

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w czasie godziny wychowawczej, ekonomii w praktyce lub zajęć pozalekcyjnych.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział wychowawcy, nauczyciela lub opiekuna.

Efekty uczenia

- Poznanie własnych oczekiwań w odniesieniu do przyszłości.
- Rozwój umiejętności krytycznej oceny własnych kompetencji.
- Rozwój umiejętności planowania.
- Rozwój umiejętności identyfikacji działań niezbędnych do realizacji określonych celów.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Ocena poprzez obserwację przebiegu dyskusji podsumowującej ćwiczenie.

22 GAZETA Z PRZYSZŁOŚCI

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda opierająca się na przygotowaniu przez uczniów gazety lub bloga z wiadomościami z wybranego dnia z przyszłości (np. 31 stycznia 2030 r.).

Na lekcji omawiane są przygotowane przez uczniów materiały pod kątem ich wewnętrznej spójności oraz ciągów przyczynowo-skutkowych i nieoczekiwanych zjawisk prowadzących do opisanych przez uczniów zdarzeń.

Autor: Polskie Towarzystwo Studiów nad Przyszłością – www.ptsp.pl; inspirowane News of the Future
Link: Informacje na stronie projektu; inspiracja: http://www.newsoffuture.com/

Moduł: Nauczanie o przyszłości

Warunki wykorzystania

Nauczanie na lekcjach WOS-u, języka polskiego, w toku godziny wychowawczej lub w trakcie zajęć pozalekcyjnych (np. koła dziennikarskiego).

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela, opiekuna lub wychowawcy, papier i tablica.
Opcjonalne: Dostęp do komputerów wyposażonych w edytor tekstów, prosty edytor graficzny i drukarkę oraz podłączenie do internetu. Przydatne może być także zastosowanie tablicy interaktywnej.

Efekty uczenia

- Rozumienie ciągów i złożonych zależności przyczynowo-skutkowych.
- Umiejętność formułowania scenariuszy przyszłości i ich krytycznej oceny.
- Świadomość wpływu własnego i wpływu społecznego na kształtującą się przyszłość.
- Rozumienie zagadnień niepewności i ryzyka.

Ocena efektów

Obserwacja przebiegu zajęć, ocena wniosków formułowanych przez uczniów, ocena przydatności zajęć przez uczniów.

23 ANALIZA UKRYTYCH ZAŁOŻEŃ

DLA KOGO?

EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda opiera się na prowadzeniu ustrukturalizowanej dyskusji na temat ukrytych założeń leżących u podstaw wybranych decyzji politycznych oraz ich spodziewanych skutków.

W oryginalnym ujęciu metody uczniowie dyskutują założenia i skutki wprowadzenia zmian w prawie wyborczym, które uzależniają znaczenie głosu od poziomu wykształcenia wyborcy.

Autor: Curriculum Development Institute, Education Bureau (Hong Kong)
Link: Zaadaptowane tłumaczenie na stronie projektu; wersja oryginalna: http://www.edb.gov.hk/attachment/en/curriculum-development/kla/pshe/nss-curriculum/scenario%20analysis_eng.pdf

Moduł: Nauczanie o przyszłości

Warunki wykorzystania

Nauczanie w ramach lekcji WOS-u lub godziny wychowawczej.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela lub wychowawcy.
Opcjonalne: Materiały drukowane i pomoce edukacyjne.

Efekty uczenia

- Umiejętność identyfikacji ukrytych założeń.
- Umiejętność krytycznego myślenia.
- Umiejętność samodzielnej oceny propozycji politycznych.
- Umiejętność odróżniania skutków od przyczyn.
- Umiejętność identyfikacji zależności wielokierunkowych.
- Umiejętność zrozumienia szerokiego kontekstu zagadnień.
- Zrozumienie znaczenia własnych wyborów.

Ocena efektów

Obserwacja przebiegu zajęć, ocena odpowiedzi na pytania podsumowujące dyskusję.

24 CZY TYLKO WRÓŻKI ZNAJĄ PRZYSZŁOŚĆ?

DLA KOGO?

EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Kompletny scenariusz lekcji kształtującej umiejętność świadomego podejmowania decyzji z wykorzystaniem metod dyskusyjnych z naciskiem na aktywizację mniej śmiałych uczniów, drzewa decyzyjnego oraz podejścia scenariuszowego.

Dołączone materiały multimedialne: gra interaktywna „Być jak Magellan" oraz karty pracy „Wyprawa do Ameryki" i „Jednym się udało, innym nie. Dlaczego?".

Autor: Użytkownik portalu wiedzy dla nauczycieli Scholaris
Link: http://www.scholaris.pl/zasob/110738

Moduł: Nauczanie o przyszłości

Warunki wykorzystania

Nauczanie w ramach lekcji WOS-u lub godziny wychowawczej.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela lub wychowawcy, komputery z głośnikami lub tablica interaktywna.

Efekty uczenia

- Umiejętność analizy ciągów przyczynowo-skutkowych.
- Umiejętność określania konsekwencji decyzji podejmowanych przez siebie i innych
- Świadomość następstw nieprzemyślanych decyzji.
- Umiejętność analizy możliwych rozwiązań problemu.

Ocena efektów

Obserwacja przebiegu zajęć oraz ocena ich przydatności przez uczniów.

25 PODZIEL SIĘ WIEDZĄ!

DLA KOGO?

KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA
EDUKACJA PONADGIMNAZJALNA

Metoda do zaadaptowania w procesie uczenia różnych przedmiotów. Polega na przyswojeniu fragmentu wiedzy przez każdego ucznia, a następnie wzajemnego uczenia się od siebie.

Nauka przebiega według prostego schematu:

- Podział uczniów na 2–4 osobowe grupy, w których każdy będzie dzielił się posiadaną wiedzą.
- Wzajemne zadawanie sobie pytań przez uczniów, w celu pogłębienia posiadanej wiedzy.
- Rozwinięcie wiedzy poprzez krytyczną dyskusję na zadany temat.
- Praktyczne wykorzystanie zdobytej wiedzy (jeżeli jest to możliwe).
- Dyskusja nt. tego, czego nowego udało się nauczyć oraz co dzięki nowej wiedzy można usprawnić.

Autor: Lappeen Koulu (Finland) via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/learn-from-each-other-finl.htm

Moduł: Współpraca

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela

Efekty uczenia

- Nauka krytycznej oceny własnych umiejętności.
- Ugruntowanie pewności siebie.
- Wykształcenie inicjatywy i współpracy.
- Nauka uwzględniania odmiennych opinii i tolerancji dla cudzych poglądów.
- Nauka krytycznej oceny zdobywanej wiedzy.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja uczniów.

26 POZNAJEMY LOKALNĄ FLORĘ

DLA KOGO?

NAUCZANIE POCZĄTKOWE
KLASY 4–6

Metoda realizacji złożonego zadania przy współpracy uczniów z różnych grup wiekowych.

Proces nauczania przebiega według schematu:

- Wybór określonej rośliny z lokalnej flory przez uczniów.
- Samodzielne pozyskanie informacji na temat wybranej rośliny.
- Prezentacja zdobytej wiedzy na forum klasy lub szkoły, przygotowanie rysunku wybranej rośliny w czasie zajęć plastycznych.
- Uproszczenie rysunków i ich wydruk w formacie 40×40 cm przez nauczycieli (zalecana technika: druk na płótnie).
- Połączenie wszystkich wydruków (w sposób ustalony w grupie) w jedną planszę, która będzie zdobić wybraną ścianę szkoły.

W realizacji projektu starsi uczniowie służą pomocą przydzielonym im uczniom z młodszych grup.

Autor: Gilje skule (Norwegia) via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/pl/tool-method/local-flora.htm

Moduł: Współpraca

Warunki wykorzystania

Nauczanie przedsiębiorczości w ramach zajęć biologii, plastyki oraz zajęć ogólnoszkolnych. Ewentualnie w toku zajęć dodatkowych lub na zajęciach w świetlicy szkolnej, co pozwoli wzmocnić element współpracy między różnymi grupami wiekowymi.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczycieli, wychowawców i/lub opiekunów. Materiały konieczne do wykonania rysunków oraz wydruków.
Opcjonalne: Nauczyciel biologii i nauczyciel plastyki.

Efekty uczenia

- Efekty uczenia
- Rozwój umiejętności prezentacji.
- Rozwój umiejętności komunikacji.
- Nauka pracy zespołowej.
- Nauka zarządzania czasem.
- Nauka samodzielnego rozwiązywania problemów.
- Nauka mentoringu (uczenia innych osób – w tym wypadku: młodszych dzieci przez starsze).

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania. Nadzór i obserwacja uczniów. Ocena efektów procesu. Ewentualnie samoocena i wzajemna ocena uczniów.

27 BAJECZKA Z KUBECZKA

DLA KOGO?

NAUCZANIE POCZĄTKOWE

Metoda stymulacji kreatywności i rozwiązywania problemów. Prowadzona w grupach.

Opiera się na losowaniu karteczek z hasłami z trzech kubków: sytuacji, postaci oraz miejsca akcji. Na podstawie wylosowanych haseł uczniowie układają swoje historie. Treść haseł wymyślana jest przez nauczyciela w taki sposób, by wspomóc przyswojenie określonego materiału lekcyjnego.

Autor: Szkoła podstawowa nr 37 w Łodzi im. Janusza Kusocińskiego via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/stimulation-method--brainstorming-a-fable-from-a-mug-question-star-snowball.htm

Moduł: Współpraca

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela, opiekuna lub wychowawcy.
Rekwizyty: Kubeczki i karteczki z hasłami.

Efekty uczenia

- Rozwój zdolności kreatywnego myślenia.
- Nauka metody generowania pomysłów.
- Rozwój zdolności rozwiązywania problemów.
- Rozwój zdolności komunikacyjnych.
- Rozwój umiejętności formułowania wniosków.

Ocena efektów

Zintegrowana z procesem nauczania.
Obserwacja i ocena w toku ćwiczenia.

28 KULA ŚNIEGOWA

DLA KOGO?

NAUCZANIE POCZĄTKOWE
KLASY 4–6
EDUKACJA GIMNAZJALNA

Metoda rozwijająca umiejętności pracy grupowej. Opiera się na stopniowym przechodzeniu od pracy indywidualnej do pracy w dużej grupie.

Uczniowie opracowują przydzielone im zagadnienie. Początkowo każdy uczeń indywidualnie odnajduje informacje na zadany temat (np. wybranej planety w układzie słonecznym). Następnie uczniowie łączeni są w pary, wymieniają się informacjami i uzgadniają wspólne stanowisko. Kolejno pary łączy się w czwórki, które ponownie uzgadniają wspólne zdanie, w ósemki i dalej w zależności od liczebności klasy.

Autor: Szkoła podstawowa nr 37 w Łodzi im. Janusza Kusocińskiego via TES Guide
Link: http://www.tesguide.eu/tool-method/stimulation-method--brainstorming-a-fable-from-a-mug-question-star-snowball.htm

Moduł: Współpraca

Warunki wykorzystania

Zintegrowane nauczanie przedsiębiorczości.

Udział kadry i zasoby

Bezwarunkowe: Udział nauczyciela, opiekuna lub wychowawcy.
Dostęp do źródeł informacji na zadany temat,
np. za pośrednictwem komputera z podłączeniem do internetu.

Efekty uczenia

- Rozwój umiejętności komunikowania własnego zdania.
- Nauka pracy w grupie.
- Rozwój umiejętności krytycznego myślenia.
- Rozwój umiejętności poszukiwania informacji.
- Nauka formułowania wniosków.

Ocena efektów

Obserwacja i ocena efektów ćwiczenia
(treści ostatecznej prezentacji danego zagadnienia).

© INSTYTUT WOLNOŚCI

Opracowanie merytoryczne: **Polskie Towarzystwo Studiów nad Przyszłością ptsp.pl**

Projekt graficzny publikacji: **Piotr Wojnarowski**

Korekta i skład: **edycja360.pl**

Wsparcie kreatywne: DDB&tribal

ISBN: 978-83-946455-0-2

WARSZAWA 2016

Publikacja, którą trzymają Państwo w ręku, jest owocem projektu Instytutu Wolności, w który na przestrzeni ostatnich dwóch lat zaangażowało się już kilkadziesiąt szkół z całej Polski i który ma służyć rozwojowi postaw przedsiębiorczych dzieci i młodzieży przez upowszechnienie dobrych, sprawdzonych praktyk.

Tą publikacją chcemy zachęcić dyrektorów szkół i nauczycieli do wpisania działań, które kształtują postawy przedsiębiorcze, w każdy aspekt życia szkoły i pokazać, że wdrażanie wartościowych metodologicznie i efektywnych sposobów nauczania można zacząć już dziś. Te rekomendowane w naszej publikacji pochodzą z najlepszych źródeł i sprawdziły się w dziesiątkach polskich szkół – zarówno na wsi, jak i w wielkich miastach.

Każda szkoła w Polsce może realizować działania zebrane przez nas w tej książeczce, a wszelkie uwagi i komentarze są mile widziane.

Instytut Wolności
Bezpieczna Przyszłość dla Polski

ptsp.pl
POLSKIE TOWARZYSTWO STUDIÓW NAD PRZYSZŁOŚCIĄ

getBACK